

การกำกับดูแลผ่านระบบอัลกอริทึม: ปัญญาประดิษฐ์และการปรับโครงสร้างอำนาจรัฐในประเทศไทย

(Governing Through Algorithmic Systems: Artificial Intelligence and the Reconfiguration of State Power in Thailand)

ฉันทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก, ชัยธนภักดิ์ ชัยะโสทธิ, เตรีช พงษ์ปิติ และจิรพัส บตรทิ

บทคัดย่อ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังกลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของการบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล ทั้งในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจเชิงนโยบาย และการยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ บทบาทของ AI ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเทคนิค หากยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้อำนาจอรัฐและกลไกการกำกับดูแลสาธารณะร่วมสมัย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของ AI ต่อการบริหารภาครัฐไทย และวิเคราะห์ผลกระทบของการกำกับดูแลเชิงอัลกอริทึม (Algorithmic Governance) ที่มีต่อโครงสร้างอำนาจรัฐ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับกรณีศึกษาแพลตฟอร์ม Traffy Fondue ผลการศึกษาพบว่า AI ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความแม่นยำ และประสิทธิภาพของการจัดการข้อมูลและการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ขณะเดียวกัน การใช้ระบบอัลกอริทึมยังนำไปสู่ความท้าทายด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ อคติของข้อมูล และความไม่สมดุลเชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนากรอบ AI Governance Framework ที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และคุณค่าสาธารณะ จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐ และการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลอย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ : ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI), การกำกับดูแลเชิงอัลกอริทึม (Algorithmic Governance), รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government), อำนาจรัฐ (State Power), คุณค่าสาธารณะ (Public Value)

ผลการวิจัย

1. AI กับการบริหารระดับประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ
ผลการศึกษาพบว่า AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหาสาธารณสุข และการตอบสนองต่อประชาชน ส่งผลให้กระบวนการให้บริการสาธารณสุขมีความรวดเร็ว แม่นยำ และเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การเปลี่ยนผ่านสู่การกำกับดูแลเชิงอัลกอริทึม
ระบบอัลกอริทึมเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐในลักษณะที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงคำนวณ ส่งผลให้รูปแบบการใช้อำนาจรัฐเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบดั้งเดิมไปสู่การกำกับดูแลที่อาศัยโครงสร้างข้อมูล และกลไกอัจฉริยะมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนการปรับโครงสร้างอำนาจรัฐในยุครัฐดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ
3. ความท้าทายด้านธรรมาภิบาลดิจิทัล

แม้ AI จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของภาครัฐ แต่การใช้ระบบอัลกอริทึมยังนำไปสู่ความเสี่ยงสำคัญหลายประการ ได้แก่ Algorithmic Opacity, Data Bias, ความไม่ชัดเจนด้านความรับผิดชอบ และความไม่สมดุลของข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน

ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาหลักกำกับดูแล AI ที่คำนึงถึงความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการตรวจสอบได้ของระบบอัลกอริทึม เพื่อรักษาความชอบธรรมของการบริหารภาครัฐในระยะยาว

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดการกำกับดูแลเชิงอัลกอริทึม (Algorithmic Governance) ใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ บทบาทของข้อมูล อัลกอริทึม และ ปัญญาประดิษฐ์ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจและการกำกับดูแลภาครัฐในยุครัฐดิจิทัลมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ร่วมกับ Digital Era Governance และ Public Value Theory เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล ประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการใช้อำนาจรัฐร่วมสมัย ภายใต้บริบทที่ AI ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องมือเชิงเทคนิค หากยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการกำกับดูแลและโครงสร้างอำนาจของรัฐในยุคดิจิทัลร่วมสมัย

ตารางสรุปผลการวิจัย

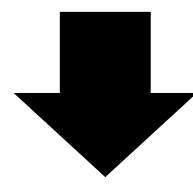
ประเด็นวิเคราะห์	ผลการศึกษา
ประสิทธิภาพการบริหาร	AI เพิ่มความเร็วและความแม่นยำในการจัดการข้อมูล
การประสานงานหน่วยงาน	Traffy Fondue ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
โครงสร้างอำนาจรัฐ	ระบบอัลกอริทึมมีบทบาทต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของภาครัฐ
ธรรมาภิบาลดิจิทัล	พบความเสี่ยงด้าน Algorithmic Opacity และ Data Bias
นัยเชิงนโยบาย	จำเป็นต้องพัฒนา AI Governance Framework สำหรับภาครัฐไทย

สรุปผล

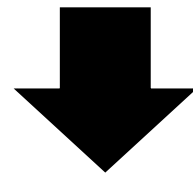
ปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเทคนิค หากกำลังกลายเป็นกลไกสำคัญของการปรับโครงสร้างการกำกับดูแลภาครัฐในยุครัฐดิจิทัล การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงบทบาทของข้อมูลและระบบอัลกอริทึมในการกำหนดกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลมากขึ้น การพัฒนารอบ AI Governance Framework ที่ตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และคุณค่าสาธารณะ จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐบาล การสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน และการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลอย่างยั่งยืนในอนาคต

ขั้นตอนการวิจัย

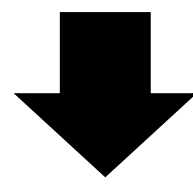
1. ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Digital Era Governance, Algorithmic Governance, Public Value Theory, Institutional Theory

- ## 2. วิเคราะห์เอกสารวิชาการ รายงานนโยบาย และเอกสารขององค์กรระหว่างประเทศ

3. ศึกษากรณีตัวอย่างแพลตฟอร์ม Traffy Fondue เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ AI ในการจัดการบริการ สาธารณะและข้อร้องเรียนของประชาชน

4. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี Content Analysis เพื่อสังเคราะห์ผลกระทบของระบบอัลกอริทึมต่อการบวนการกำกับดูแลภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2017). Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management. *Public Administration Review*, 77(5), 640–654.

Danaher, J., Hogan, M. J., Noone, C., Kennedy, R., Behan, A., De Paor, A., Felzmann, H., Haklay, M., Khoo, S. M., Morison, J., Murphy, M. H., O'Brolchain, N., Schafer, B., & Shankar, K. (2017). Algorithmic governance: Developing a research agenda through the power of collective intelligence. *Big Data & Society*, 4(2), 1–21.

Floridi, L., Cowsls, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., Luetge, C., Madelin, R., Pagallo, U., Rossi, F., Schafer, B., Valcke, P., & Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society. *Minds and Machines*, 28(4), 689–707.

Kitchin, R. (2017). Thinking critically about and researching algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 14–29.

OECD. (2019). OECD principles on artificial intelligence. Paris: OECD Publishing.

Sun, T. Q., & Medaglia, R. (2019). Mapping the challenges of artificial intelligence in the public sector. *Government Information Quarterly*, 36(2), 368–383.

United Nations. (2022). E-government survey 2022: The future of digital government. New York: United Nations.